

פרשת כי תבוא ה'תשפ"ב
גיליון קכה'

בירווי תורה

מאוצרותיו של הגאון רבי ישעיהו פלדמן שליט"א

עדי צירוף מתי מצטרפים

אותו מעשה אך לא ראו יחד את המעשה אין לשני האנשים הללו אפי' שמעידים את אותו מעשה כוח ותוקף של עדים, שבשביל לקבל את הכוח והתוקף של עדים צריכים שני האנשים לא רק לבוא לפני בית דין ולספר ולהעיד מה שראו, אלא צריכים אף לראות בפועל יחד את המעשה שעליו הם מעידים.

רבי יהושע בן קרחה חולק וסובר אפי' בזה אחר זה, כלומר שאין שני העדים צריכים לראות יחד בפועל את העדות אלא אפי' שלא ראו אלא זה אחר זה, מצטרפים העדים לכדי להיות כת עדות אחת, שרבי יהושע בן קרחה חולק על תנא קמא וסובר שאין בתנאי העדות שיראו העדים יחד את העדות.

אמרי נהרדעא הלכה כרבי יהושע בן קרחה, בין הודאה אחר הודאה ובין הודאה אחר הלוואה כולם מצטרפות, נהרדעא פוסקים כרבי יהושע בן קרחה, שעדים הם עדים אפי' שלא ראו יחד את העדות.

מסקנת הטור

הטור (סימן ל') כשמביא דין זה, לגבי עדים האם אמורים לראות

בס"ד

בסיוע הקל יתברך שמו ויתעלה נברר ונבאר במאמר זה לגבי צירוף עדים, האם מועיל לצרף שני עדים שלא ראו יחד את העדות, מי הם הסוברים לצרף ומי הם החולקים וסוברים שלא לצרף.

ונברר בשיטת המאורות הגדולים הסוברים שמצטרפים שני עדים שלא ראו יחד את העדות, לאיזו עדות מצטרפים האם אך ורק לעדות ממון, או אף לעדות אישות, ועדות על קנס.

הגמ' בסנהדרין

הגמ' במסכת סנהדרין (דף ל' ע"א) תניא לעולם אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד, הבריייתא מביאה את שיטת תנא קמא שכדי ששני אנשים יוכלו לקבל כוח ותוקף של שני עדים, ובית דין יוכל להוציא ממון על פי דבריהם אשר מעידים, לא די בזה ששני האנשים מספרים את מה שראו בבית דין אלא אף צריכים לראות בפועל יחד את המעשה שעליו הם מעידים בפני בית דין, ואם מגיעים שני אנשים לפני בית דין להעיד על

יחד את העדות, או אפי' שרואים את העדות בזה אחר זה אמרין שיש לעדים גם כן את הכוח והתוקף של עדים, וכותב אין צריך בדיני ממונות שיראו המעשה כאחד, כיצד אמר אחד שבפני הלווהו מנה ביום זה והעד השני אומר שהלווהו ביום אחר, או אפי' שאמר בפני הלווהו לו והשני אמר בפני הודה לו, וברור מעדות העדים שלא ראו יחד את העדות, ובכל זאת פוסק הטור שמצטרפים, חזינן שבעדות הנוגעת לענייני ממון אין העדים צריכים לראות יחד את העדות כדי לקבל כוח ותוקף של עדים.

עדות שלא ביחד בענייני אישות

ולכאו' צריך עיון, האם הטור שפסק שעדים יכולים להעיד בבית דין ולקבל תוקף וכוח של עדים אפי' שלא ראו את העדים יחד, הוי רק על עדות הנוגעת לממון ממון או אפי' נמי על עדי כיעור, או עדי קידושין, כלומר עדות הנוגעת לענייני אישות.

הרמ"א (אבן העזר, סימן י"א סעיף א') פוסק שני עדי כיעור מצטרפים, והאופן שעליו פסק הרמ"א ששני עדי כיעור מצטרפים, לא הוי באופן ששני העדים ראו יחד את המעשה והלכו ביחד לבית דין להעיד על המעשה, אלא הרמ"א פסק את דינו ששני עדי כיעור מצטרפים באופן שעד אחד מעיד שראה את המעשה ביום א' והעד השני מעיד שראה את המעשה ביום ב' ובכל זאת אמרין שהעדים מצטרפים, אפי' שלא ראו יחד.

הבית יוסף (אבן העזר, סימן י"א) מבאר שעדי כיעור אפי' שלא ראו בבת אחת ולא ראו אותה מעשה אלא שני מעשים אחרים, מצטרפים, ומדמה את עדי הכיעור באופן המדובר שמי שמעיד על מעשה אחד אין השני מעיד על אותו מעשה אלא על מעשה אחר, ובכל זאת מצטרפים דהוי כעדי ממון, כמו שמצאנו בעדי ממון ששני עדים מעידים שפלוגי חייב לאלמוני מנה אך כל עד מספר ומעיד על מעשה הלוואה אחרת מחייבים את פלוני במנה שיש שני עדים המעידים שחייב מנה, ולא מפריע לבית דין לחייב במנה שהעדים העידו על שני מקרים, שאפי' שהעדים העידו על שני מעשים שונים מאחדים את המעשים ומסתכלים כאילו הם מעשה אחד ומחייבים, ומבאר הבית יוסף שדבר זה שמאחדים את המעשים לכמו מעשה אחד ומקבלים את העדים, הוי לא רק לגבי עדי ממון אלא אפי' לגבי עדי כיעור.

וממשיך הבית יוסף שהריף על מסכת גיטין (פרק מי שאחזו), לגבי ראו שניים שהתייחדה עימו צריכה גט שני, כלומר אדם נתן גט לאשתו שיחול אחר כך, וקודם שחל הגט ראו שני עדים שהאישה התייחדה עם מי שכתב לה גט, פוסקים שצריכה האישה גט שני, ופסק זה הוי באופן שעד אחד מעיד שהתייחדה בבוקר והעד השני מעיד שהתייחדה בערב ואמרי שאין מצטרפים שני העדים לכדי עדות אחת, וביאר הר"ן (שם) שאע"ג שלגבי ממון קי"ל בפרק זה בורר שהלוואה והלוואה מצטרפים, כלומר שני עדים שמעידים על אותה פעולה בשני מקרים שונים מצטרפים העדים לכדי עדות אחת, אך לגבי אישות היות והווי דיני נפשות, שהרי הורגים מי שנכשל באישות

לכך אין מצטרפים, ככלל הידוע שמחמירים בעדים הנוגעים לדיני נפשות ומחפשים כמה שיותר לפסול.

מבאר הבית יוסף שהר"ן שמבאר שבאישות אין שני עדים המעידים על אותה פעולה בשני מקרים שונים מצטרפים לכדי עדות אחת, חולק על הדין הקודם, שראינו שהבית יוסף ביאר שאפי' באישות שני העדים מצטרפים לכדי עדות אחת, וכן כותב הבית יוסף בחיבורו שולחן ערוך חלק חושן משפט (סימן ל') שהר"ן חולק על דברי המרדכי שסבר ששני עדים המעידים על אותה פעולה בשני מקרים מצטרפים לכדי עדות אחת בין בממון ובין באישות, אך לר"ן שני העדים המעידים על אותה פעולה בשני מקרים מצטרפים לכדי עדות אחת אך ורק בעדות הנוגעת לענייני ממון ולא בעדות הנוגעת לענייני אישות.

יוצא לנו פלוגת המרדכי והר"ן האם שני עדים המעידים על אותה פעולה בשני מקרים שונים מצטרפים לכדי עדות אחת בעדות הנוגעת לענייני אישות, למרדכי שני העדים מצטרפים לכדי עדות אחת, ולר"ן אין שני העדים מצטרפים לכדי עדות אחת, מהבית יוסף משמע שסבר כמרדכי ששני העדים מצטרפים לכדי עדות אחת אף בעדות הנוגעת לענייני אישות, והרמ"א באבן העזר פוסק שהעדות מצטרפת לכדי עדות אחת אפי' בעדות הנוגעת לענייני אישות.

הבית הלוי (סימן לט' אות ב') תמה על דברי הבית יוסף שהביא את הר"ן שביאר בטוב טעם שקעדות הנוגעת לענייני אישות הוי כדיני נפשות, ועל כן הוסיף לחלק בין עדות הנוגעת לענייני אישות שאין שני עדים שרואים את אותה פעולה בשני מקרים שונים שאינם מצטרפים לכדי עדות אחת, שהרי יכול לצאת מזה הרג של נפשות, אך בדיני ממון שלא יהיה פועל יוצא מהעדות הרג נפשות מצטרפים העדים לכדי עדות אחת, שלכאו' אם כל הטעם שלא מצטרפים את העדים הוי אך ורק משום שיכול לצאת מהעדות נפק"מ לנפשות אך לו יצויר שלא היה יוצא שום נפק"מ לנפשות היינו מצטרפים את העדים, יש לחלק בתוך העדויות על דיני אישות בין קידושין למעשה כיעור, שמעדות על קידושין יכול לצאת פועל יוצא של הרג נפשות על כן לא יצרפו את העדים, אך בעדי כיעור דהוי רק לאוסרה על בעלה ואין שום נפק"מ לנפשות שלא יהרגו שום אדם עקב עדות זו, מנה ליה לבית יוסף שהר"ן יחלוק על המרדכי, ויסבור שאין שני העדים מצטרפים, שהרי עדות זו לא הוי דיני נפשות שכל הנפק"מ אי זינתה הוי לאוסרה על בעלה, ולא דיני נפשות, ואולי בעדות על מעשה כיעור יודה הר"ן.

הרעק"א מקשה בתשובה (מהדו"ק סימן רכב' אות יח') שבקידושין יש דין של עדי קיום ואם שמעו שני עדים מאחורי הגדר שקידש אין מועיל הקידושין, וא"כ מה שייך צירוף שצריך שיהיו עדים, כלומר שהפעולה של העדים במעשה הקידושין לא הוי רק להעיד שהיה כאן מעשה קידושי, אלא העדים הם המבצעים של הקידושין וקידושין ללא עדים אפי' שעשו את הפעולה בשלימות לא הוי קידושין, ועל כן אי אפשר לצרף שני עדים משני מקרים שונים שהעדים לא אמורים להעיד רק על

ואף ראינו קושיות נפלאות מבארם של האחרונים בהבנת דברי הר"ן, וביאור נפלא ביותר של בעל הקצות החושן בחיבורו משובב נתיבות בביאור שיטת הר"ן.

המחבר (סימן ל' סעיף ג') דן לגבי ראובן שתובע משמעון אלף חמש מאות זהובים, ומביא עמו חמישה עדים וכל עד מעיד ששמעון חייב לראובן סכום אחר, עד אחד מעיד ששמעון חייב לראובן מאה, והעד השני מעיד ששמעון חייב לראובן מאתיים, והעד השלישי מעיד ששמעון חייב לראובן שלוש מאות, והעד הרביעי מעיד ששמעון חייב לראובן ארבע מעות, והעד החמישי מעיד ששמעון חייב לראובן חמש מאות, יוצא שאם נצרף את כל העדויות יחד יהיה שמעון חייב לראובן אלף חמש כתביעת ראובן, אך לא רק שכל עד העיד ששמעון חייב לראובן סכום אחר אלא הם אף מעידים כל אחד על זן אחר שבו הלווה ראובן לשמעון, פוסק המחבר שבית דין מחייבים את שמעון שישלם לראובן שבע מאות וישבע שבועת התורה על מאה.

וביאור פסק דינו של המחבר הוי שאם ניקח את העדות של העד הרביעי ששמעון חייב לראובן ארבע מאות, ונוסיף את העדות של העד החמישים ששמעון חייב לראובן חמש מאות, יוצא שיש בפני בית דין שני עדים המעידים ששמעון חייב לראובן ארבע מאות, עד אחד שמעיד שחייב ארבע מאות והעד השני המעיד שחייב חמש מאות ובתוך החמש מאות יש ארבע מאות, א"כ יוצא שיש שני עדים המעידים על סכום של ארבע מאות, ועכשיו נשמע את עדות העד החמישי שמעיד ששמעון חייב לראובן עוד מנה (חוץ מהארבע מאות) מנה, ונוסיף את העד השני המעיד ששמעון חייב לראובן מאתיים, יוצא ששניהם יחד מעידים ששמעון חייב לראובן שלוש מאות, ואיתם נצרף את העד השישי המעיד ששמעון חייב לראובן שלוש מאות, יוצא שיש לנו כת עדים המעידה ששמעון חייב לראובן שלוש מאות, יוצא לנו עד עתה שני עדים המעידים ששמעון חייב לראובן ארבע מאות, וכת עדים המעידה ששמעון חייב לראובן שלוש מאות, ועכשיו נשאר העד הראשון המעיד על מנה, יוצא שהעד הראשון שהוא עד אחד בלבד מחייב שבועה דאורייתא ומגלגלים שבועה על שאר העדויות.

הגמ' במסכת בבא מציעא (דף ד') מבארת, לגבי מלווה שתובע מנתבע אחר שחייב מנה, אך הנתבע מכחיש וטוען שאינו חייב לתובעו שטוען שהלווהו כלום, ומאיך באים שני עדים לפני בית דין המעידים על חמישים, כלומר שהנתבע חייב לתבעו אך לא בסכום שהתובע תובע אלא אך ורק חצי מהסכום שהתובע תובע, מסתכלים על הנתבע כאילו הוא מודה במקצת, ולכאוף דברי הגמ' צריכים עיון, שמפני מה שנסתכל על הנתבע במודה במקצת ונחייבו שבועה הרי כשנתבונן בדבריו לא נמצא שום הודאה אלא הכחשה גמורה לגברי התובע, ומפני מה הוי מודה במקצת, אלא מוכרחים לומר ששני עדים מעידים לאדם אחר הוי כאילו הוא מודה לדבריהם, והיות והיו כאן שני עדים שהעידו שחייב חלק מהסכום, אפי' שהוא עצמו הכחיש מסתכלים עליו כאילו הוא עצמו מודה במקצת ומחייבים אותו שבועה.

מעשה הקידושין אלא אמורים לבצע את הקידושין ואם אין עדים על מעשה הקידושין לא היה קידושין ומה שייך לצרף עדים, אך בהלוואה שכל תכלית העדות הינה אך ורק לספר שהיה מעשה הלוואה, ואפי' שהיה הלוואה ללא עדים הלוואה קיימת בעין, אך אולי אי אפשר להוציא את הממון כי אין עדים, אך מבחינת הלוואה היה כאן מעשה הלוואה, שבהלוואה בשונה מקידושין העדים לא מבצעים את הפעולה אלא העדים רק מעידים על הפעולה הם אלו המנציחים וגורמים להזכיר את פעולת הלוואה אבל עצם פעולת הלוואה לא מצריכה עדים, ועל כן בקידושין אין העדים יכולים להצטרף אך בהלוואה העדים יוכלו להצטרף, אך עדיין קשה שאם זה הטעם מפני מה לא מצרפים את העדי אישות אפי' שלא ראו את העדות יחד, מפני מה אין העדים יכולים להעיד על מעשה כיעור.

האור שמח (הלכות עדות פרק א') מבאר מה ההבדל בין עדות נפשות לעדות ממון, שבנפשות לא די בדיעת הבית דין שהוא רוצח אלא צריך שיהיו עדים שיתנו כוח לבית דין לתת החלטה שהוא רוצח, כלומר אם בית דין יודעים שפלוני רוצח אין לבית דין מה לעשות עם ידיעה זו ואינם יכולים לחרוץ את פסק הדין על פי ידיעה זו, אלא רק העדים הם אלו שיכולים לתת את הכוח לבית דין לפסוק פסק דין של רוצח, משא"כ בממון צריך רק את הידיעה של העדים, כלומר אם לבית דין יש ידיעה ללא העדים באמת העדים מיותרים ולא צריך את העדותם, כי העדים לא מבצעים את הפסק דין אלא העדים רק מיידעים את בית דין בפרטי הפעולה.

המשובב נתיבות (סימן ל') מביא בית שמואל (אבן העזר, סימן קלג') המקשה על הר"ן שהטעם שבדיני אישות אין מצטרפים לא הוי בגלל דהוי דיני נפשות כמו שכתב הר"ן, אלא משום שגט בין איש לאישה לא מועיל הגט אלא צריך עדים לחלות הגט, אך בממונות חוב בין שני אנשים מחייב וכל מטרת העדים לא הוי ליצירת החוב אלא להוכחת החוב, ומבאר המשובב נתיבות שאם עד אומר ראיתי עם עד אחר ועוד עד אומר שראה את הקידושין עם עד אחר, מצד קידושין מועילה עדותם, אך רק בגלל הדיני נפשות לא מועיל על כן לא מועיל הקידושין, זאת אומרת כל מה שדן הר"ן לא הוי באופן שיש רק עד אחד שבוודאי לא יועיל הקידושין שצריך את העדים שיבצעו את מעשה הקידושין, אלא הר"ן דן אך ורק באופן שיש שני עדים המעידים שראו עם עוד עד והעד השני לא נמצא, כלומר שמבחינת מעשה הקידושין הוא היה מעשה כשר עם עדים, אך פוסק הר"ן שגם באופן זה לא יועיל הקידושין שאין מועיל עדות של זה אחר זה לדיני נפשות.

האם בקנס מועיל צירוף

לאחר שראינו שבעדות הנוגעת לענייני ממון מועיל צירוף שני עדים שלא ראו את העדות יחד, ולגבי עדות הנוגעת לענייני אישות מצאנו פלוגתא רחבה בין המרדכי לר"ן אם מועיל צירוף

ומקשה הט"ז (שם, סעיף ה') באופן שהתובע תבע אלף חמש מאות והעדים חייבו שבע מאות לכאן' שיהיה מודה במקצת, ונחייב את הנתבע שבועה מדין מודה במקצת ולא מדין עד אחד וגלגול שבועה, ומכורח קושיה זו מעמיד הט"ז יסוד בדיני עדות, שהרי מניין שעדות העדים גורמת לשבועה, שעושים קל וחומר מה לפיו שכן מחייבו קנס, שהרי אם פיו של הנתבע היה מודה במקצת היה מחוייב שבועה, ודאי שהעדים מחייבים קנס, שהרי לעדים יש כוח יותר מלפיו, ועכשיו עדות המוגדרת כעדות מיוחדת, ופירושה שהעדים לא ראו יחד את המעשה שעליו הם מעידים, אינה מחייבת קנס, ומעמיד הט"ז שעל כן אין העדים במעשה של האלף חמש מאות מחייבים כמודה במקצת, משום שהעדים הם עדים מיוחדים שאין בכוחם לחייב קנס, יוצא מדברי הט"ז יסוד עצום בדיני עדות מיוחדת, שעדות מיוחדת אין בכוחה להוציא קנס, וכמו שבאישות מצאנו שלא מועיל עדי צירוף כך גם בקנס לא יועילו עדי צירוף כדי להוציא קנס.

הקצות החושן (שם, ס"ק ד') מקשה על דברי הט"ז שמסיים שכמו שבאישות לא יועיל צירוף כך גם לקנס לא יועיל צירוף, ומקשה שלעולם באישות אמור להועיל צירוף, אלא אך ורק משום שעדות בענייני אישות נוגעים אף לענייני נפשות אמרינן שלא יועילו עדי צירוף לאישות, אך אם לא היה את העניין של נפשות העדי צירוף מועילים, ועל כן מסיק שלעולם יועילו עדים צירוף לחייב קנס.

ומביא ראה לזה מדברי הגמ' במסכת בבא קמא (דף עד')

שתמה על דברי המשנה שכותבת שאם יש רק עד אחד שמעיד על גנב מסויים שגנב והגנב עצמו מכחיש את הגניבה, אין כוח בעד אחד לחייב את הגנב שישלם כפל לנגנב, ושואלת הגמ' מה המשנה צריכה לבאר דבר זה, והרי הוא דבר ברור ופשוט לכל שלא יהיה כוח בעד אחד לחייב קנס, אלא מבארת שאם יבוא עוד עד בנוסף לעד זה אפי' שלא ראו יחד שיוכלו שני העדים הללו לחייב קנס, חזינן מדברי הגמ' ששני עדים בכוחם לחייב קנס אפי' שהינם עדי צירוף בלבד.

הנתיבות המשפט (שם, ס"ק ד') מבאר את דברי הגמ' במסכת בבא קמא שעדי צירוף יוכלו לחייב את הקנס יוכלו לחייב את הגנב שישלם כפל לנגנב, הוא ששניהם ראו את המעשה, כלומר הגמ' אומרת שיבוא עוד עד ויצטרף לאותו עד אחד, אך מי גילה רז זה לקצות החושן שהעד השני לא ראה את הגניבה יחד עם העד הראשון, אולי הוא כן ראה את הגניבה יחד עם העד הראשון, ולעולם ר שני עדים שראו יחד מצטרפים לכדי עדות אחת, אך שני עדים שונים שראו מקרים שונים אינם מצטרפים.

ומבאר הנתיבות המשפט שקנס שאין עדים אי אפשר לחייב, שכל חיות הקנס נובעת מהעדים, כלומר שכמו שבקידושין העדים הם הגורמים לקידושין וללא עדים לא הוא כקידושין ללא עדים אלא לא הוא קידושין בכלל, כך גם בקנס קנס ללא עדים לא הוא קנס בכלל.

וא"כ ראיית הט"ז מאישות ברורה ומובנת, שגם באישות העדים יוצרים את המעשה אישות כך גם בקנס העדים יוצרים את הקנס.

להערות והארות, ולהצטרפות לרשימת התפוצה
ניתן לפנות למכון "בירורי תורה"
bt154154@gmail.com
נכתב ונערך ע"י י.פ.